

Культура і Побут

№ 47

Субота, 1-го грудня 1928 р.

№ 47

Зміст: П. Христюк. Г. Квітка—в українському культурному процесі. — М. Мотузка. Проти міщанської навали на дитячий театр. — М. Л.—т. „Безпритульний“. — Юрій Ткаченко. Дайте вистави дитячих оперок—поволі халтури. — Евг. Касяненко. Гопля-зачіп. — Як. Ковальчук. Переполюх. — М. Ірчан. Українці за океаном. Вірші: Микола Скуба. Майже осінне. — Мечислав Гаско. Голодівка. — Д. Ігманюк. Кіно за релігію. Кіно проти релігії. Нові книжки та журнали. Листи до редакції. Шахи й шашки.

Г. Квітка—в українському культурному процесі

Микола Скуба

Майже осінне

Недавно відзначили ми ювілей Л. Толстого. Нині відзначаємо 150-річчя з дня народження українського громадського діяча і письменника Григорія Квітки-Основ'яненка.

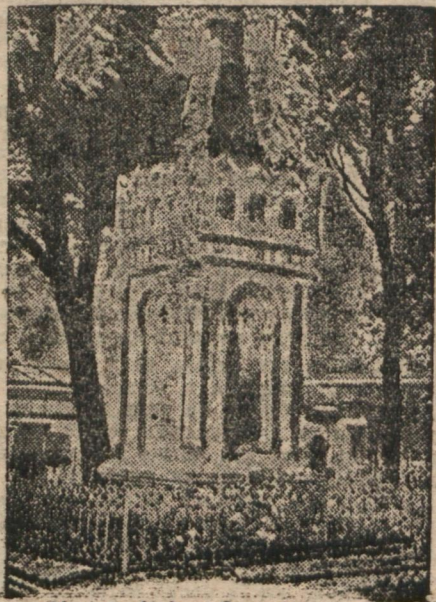
Чому радянська суспільність шанує визначних письменників, визначних культурних діячів не пролетарської класи? На це питання дав у свій час відповідь В. І. Ленін, коли визначав місце Л. Толстого в розвитку руської і світової непролетарської культури. «Вчення Толстого, писав Ленін, безперечно утопічне і своїм змістом реакційне в найточнішому та найглибшому значінні цього слова¹⁾. Але крім реакційності, були і поступові елементи в творчості Л. Толстого. По-перше, як зазначає Ленін, в свій час «критичні елементи Толстого спроможні були на практиці давати іноді користь деяким верствам»²⁾. По-друге—«Л. Толстой сумів поставити у своїх працях стільки великих питань, спромігся виявити таку містотвірну силу, що його твори зайняли одно з перших місць у світовій художній літературі... Творчість Толстого являє собою ступінь вперед в художньому розвитку всього людства»³⁾. Розуміється, Г. Квітка-Основ'яненко не Л. Толстой, і, навіть не М. В. Гоголь. Та не про це, не про порівняння йде тут мова, а про питання, чому ми відзначаємо 150-ту річницю народження Квітки, що мав реакційну, в найточнішому та найглибшому значінні цього слова, політичну ідеологію; що залишившись десь далеко позаду декабристів (цих ідеологів малобутньої буржуазної революції), замість того, щоб зняти слово за скасування кріпацтва, у своїх «Листах до любезних земляків» навчав слухачів тримати шию в кріпацькому ярмі і дбати лише за те, щоб менше муляло оте ярмо?

Так, Г. Квітка мав реакційну політичну

¹⁾ В. І. Ленін—«Лев Толстой и его эпоха» (стаття з 1910 р.).

²⁾ Там-же.

³⁾ В. І. Ленін—«Л. Н. Толстой» (стаття 1910 р.).

Микола Квітки-Основ'яненка.

ідеологію. Але в його громадській і письменницькій діяльності були і поступові, як на ті й пізніші часи елементи, що спроможні були на практиці давати іноді користь деяким верствам населення зовпереч реакційним та утопічним рисам Квітинської ідеології. Тут багато що спільного є між М. В. Гоголем і Г. Квіткою, аж до подробиць. Вказати хоч би на те, що коли Квітка має крепосницькі, царславні «Листи до любезних земляків», то М. В. Гоголь має не кращі й не гірші «Письма к друзьям». І далі, коли М. Гоголь гірко та їдко висміював, ганьбив, нездатність, некультурність та продажність кріпацько-дворянського побуту й політичного режиму,

—то хоч з меншою художньою силою, але так сам картас і висміював ці самі суспільні явища і Г. Квітка у своїх творах, руською і українською мовою писаних. Тут не тільки те, ми, а часто й назви творів в обох письменників збігаються надзвичайно близько. Коли ж досі з задоволенням читаємо, приміром, Гоголевого «Резиора», то не менше задоволення дає й досі Квітинина «Конотопська Відьма», це надзвичайно майстерно написана сатира на режим гетьманщини, на некультурність і дурисвітство місцевої гетьманської адміністрації (та й не лише гетьманської, а пізніших часів вже руського самодержавства).

От саме в одьому висміюванні та картанні (пехай і обережному) гнилизни дворянського—поміщицького суспільного ладу та ще в неворожому (а швидше прихильному) ставленні Квітки до паростків нового, вже буржуазного суспільного ладу, паростків, що роз'їдали кріпацько-самодержавний режим з середини (на ґрунті початків розвитку нового і капіталістичного способу виробництва) і полягав безперечно поступове значіння письменницької праці Г. Квітки-Основ'яненка. Поруч реакційних моментів, відбивав Г. Квітка у своїх громадських і літературних діяльностях також і поступові тенденції сучасного йому суспільного розвитку на Україні. Бувши дрібномастковим дворянином, він водночас мав у своїй свідомості й елементи буржуазної на ті часи поступової ідеології.

Це по-перше. А по-друге: Г. Квітка сумів поставити у своїх працях стільки великих

День стрекотав
рябів
і висвічував кадрами,
і переразавсь
як картина в кіно,
і зносу
жовтий-жовтий,
мов хворий на усі натарі,
місяць—
в вікно.
Читаю поетів і...
Сумно—
так, як знаєте і ви самі—
сиджу в хмарах думок: химер—
... з місяця
поети останні соки висисали
і місяць-блідий
блідий
і жовтий тепер.
А по кутках
—уявляю—
сидять засмучені такі
і на серці і в головах їм:
сірі осінні хмари.
—Осінь.
Невже ти для того тільки,
щоб поатам
були гонорари..

питань, спромігся виявити таку містотвірну силу, що його твори зайняли дуже поважне місце в українській художній літературі, а разом і в цілому культурному процесі на Україні. Насамперед Г. Квітка належить до того осередку українських письменників і культурників першої половини XIX століття, що багато що зробили за для розвитку української літературної мови, за для перетворення її в могутній чинник культурного процесу на Україні. Розуміється були вони творці дворянської та зародків буржуазної культури, але надбавля їхні стали у пригоді пізнішим поколінням і дійшли аж до наших часів.

М. Гоголь і багато що інших, таких же як Гоголь і Квітка дрібних українських дворян, українців-інтелігентів внахалили українську мову, то Г. Квітка став у її оборону, вивчив і збагатив, підняв її високо, як мову правдивої містотвірної творчості. Г. Квітка талановито започаткував українську повість, яко особливу форму письменницької творчості, дав образи великої письменницької майстерності. І коли пізніше виступили великі українські повістари і романисти, коли нині українська радянська література пишеться своїм розквітом,—то є тут і Квітин доробок.

Сь чому радянська суспільність відзначає 150-ті роковини з дня народження Г. Квітки-Основ'яненка. Ми з спадкоємці потрібних елементів в культурних надбав клас, що вийшли в минуле. Правда, ту культуру ми не переймаємо комплексно, ми сприймаємо її критично в процесі творення нової культури трудящих, зайве й вороже нам ми відкидаємо, але ми з величністю задуємо культурний робітничий минулої доби, що в свій час виявляли своєю творчістю поступові тенденції суспільного розвитку.

П. ХРИСТЮК.

Проти міщанської навали на дитячий театр

Просто гідко стає, коли ти, десь о 5-й годині виходячи з установи чи редакції, приймаєш в себе різнотонні голоси продавців нашої знаменитої газети «Вечернее Радио»: «Кровавая драма на Н-ом переулке», «Убили Дурова, убили», «Убийство в ресторане на Павловской площади» і т. д., без кінця й краю. Мовляв, «радуєся й веселися, громадянин», нарешті «убили гадуку». Ми не гарантовані, що одного дня не гасатимуть по всіх усядах ті-ж такі продавці й вигукуватимуть «заливатимуться: «Отец изнасиловал свою дочь». Не ручуся, але здається, на-весні вже було щось схожого.

Це явище зрозуміло зовсім не випадкового характеру, воно до певної міри є «знаменієм времени». Воно свідчить, що г- деяких про- тинах нашого — такого многообічного й складного—культурного фронту часами почи- нає забирати певне місце аж надто метка го- литва за дешевою, соціально нездоровою сен- сациєю. Розуміється, це є тільки відповідь на попит і саме попит тих міщанських, обива- тельських кіл, що за старих часів постачали кадри читачів такої повсякденної «літератури», як «Брачная Газета», та відділ «происше- ствий», що здрібно було давати ситий людині кілька хвилин приємного хвилювання, подеш- шуючи процес перетравлювання їжі. За на- ших часів обиватель також не перевівся й він, очевидно, також ставить попит на цей «ходовий товар». Там, де ми маємо ідеологіч- но міцні позиції, навала цієї каламутної, брудної хвилі кінчається її повною поразкою; де-ж справа оборони революційних позицій (хоч би по лінії культурного фронту в най- ширшому розумінні цього слова) перебуває в руках людського складу, що не здатен до кінця протистояти ворожому натискові, там ми можемо спостерігати прояви ступневого ідеологічного роззброєння перед чужою, воро- жою нам силою. Справа, звичайно, не у «Веч. Радио», а в тім, що гасливо брудна, з кри- мінально-авантюрицьким ухилом «пропаган- да» легально собі гуляє вулицями — нашими такі радянськими площами, пролетарськими кварталами, памагаючись міцно загігієнізис- я свідомості робітника, студента, службовця.

Чи є якась аналогія між тільки-по наведе-

ним прикладом офіс-о гасливої «пропаганди» авантюрицько-кримінального жанру та те- мою, що її ми зараз обговорюємо? Зовні ніби — жадної по суті-ж деяке порівняння зробити можна й слід, хоч-би вже тому, що мені само- му, як глядачеві, що мав нагоду дивитися п'єсу для дітей в дитячому театрі («Хо»), не- самохіть чомусь опало на думку ота-о «агі- тація й пропаганда» «Вечерн. Радио». Не знаю, як на кого, а на моего сусіда Витю, шо- стилітного «кавалера» в маминому шарфа- кові, що під час дії з захватом винищував мої запаси цукерок, деякі сценки визнавали надто зворушуючи. Це я помічав по його не- стямно переляканих очах та ще по одній абсолютно певній ознаці: він частенько зов- ся-таки забував про цукерки. Та ще й зро- зуміло, бо де-ж йому, дуренькому, знати, що ще за традиційним побутовим театром визнає- треба показувати глядачеві на зразок славно- звісного «Гантай або-ж паук», персоналізува- ти його в якісь повторі з досить таки химер- ними рухами й позою, що за ними неодмін- но має ховатися злочинець, убивця, вилуча од- ного селянина неможливого. Не знаємо Витю довгенько ще, певне, й того, що найдужче вплинути на того клятого глядача—вплинеш- хіба що тим, що, йдучи шляхом досить таки архаїчного, глибокого «натуралізму», нака- жеш ХО (і без того «страшного дяді») звіро- кою накинутися на служницю, дівчинку Га- лю й душити її довго й з почуттям,—ну, а Галі — кричати, та так, щоб глядач бачив, чув і таки зрозумів, що тут йдеться не про інше, як... про життя. Цього всього не зрозуміти не тільки що-Викторчикам, Хведькам та Льолям, що їх отакочки-о виховують, а й значно до- рослішим. Бо навіть ото це після дикої сце- ни душення Галі атмосферу дитячої аудито- рії — до речі, і так вже досить «піднесено» — ставити знов перед іспитом такими хоробли- вими «сенсациями», що Галюка біжить до річ- ки топиться, а наших молодих «правдолю- бів» — Яшка, ніби, машиною десь під Хар- ковом зарізано, а Хома потрапив до БУПР'у. Що-ж, це може й «васичує» п'єсу, але ма- теріалом, що безумовно дискредитує саму ідею дитячого театру, як одного з могутніх засобів

виховання молоді громадської зміни в ново- му, соціалістичному дусі.

Безперечно не дошмагає цьому театрові ви- конувати його величезної громадської ролі (коли мова йдеться лише про «ХО») і такі подробиці, що «додають кулі меду». Я розумію тут «веселого парнишку», гармоніста Серьо- жу, колишнього дядка, а тепер виконавця та- ких «дитячих» п'єсок, як:

«Де ти ходиш, де ти бродиш,

Сербіяночка моя...

Нузирки з собою госяш,

Отраить хатині мія».

Або ще пісенька, що розповідає про те, як «зарізала баба діда».

В галузі кіно ми оголосили війну Гаррі Піллу з тих мотивів, що тарфінільовщина сво- їм впливом на молодь є явище асоціативне, що йде в суцерець нашій колективістичній гро- мадській установці в справі реформування су- єнієства, чому-ж то ми мали-би терпіти на сцені, та ще й дитячій — особливо чутливій, — різні маскарарди з убивствами, з душінням, самогубством, глибокуватим, гідким адюльте- ром (Куліна Матвійовна й голова сілради Гудзик) і т. ін.? Чи не час би трохи «регуль- нути» на цьому, доволі важливому відтинкові нашого культурного фронту?..

Чи не час би припинити експерименту- вання над дитячим глядачем в такий спосіб, як це цими днями вступили «вихователі» однієї з трудових харківських шкіл? Вони привели цілу школу дитячих різного віку до Червонозаводського театру показати «Викто- рію». Кажуть, що дітям особливо подобалася та сценка, де о. Порфирій памагається згвал- тувати ки. Вікторію. Діти кажуть, що аж надто натурально.

Є величезна небезпека, що, залишена в ті- ні, поза належною увагою нашої радянськ-о- комсомольсько-партійної суспільності, така жива, без сумніву високо корисна театральна організація, як «Державний театр для дітей» в кращому разі буде «жонглювати радянське не- бо», а то й просто даватиме певну шкоду. У нас багато пишуть і говорять на тисячах збо- рів про культурну революцію, її перемоги та нові завдання, але мало хто з тих, хто мусів

„Безпритульний“

1-й Державний Театр для дітей в Харкові перебуває до певної міри, коли можна так ви- словитися, у стані безпритульного, принаймні стоїть значно остерон від широкіх шляхів нашого культурно-театрального життя. В той бо час, коли театри для дорослих мають своє певне місце в культурній революції, коли рад- янська суспільна думка жваво цікавиться роботою і продукцією цих театрів, влашту- ючи театральні диспути, спеціальні культурні походи, широко освітлюючи роботу їх у пресі і т. ін.—театр для дітей цього не знає.

Що правда, влітку цього року колегія НКО заявила, що театри для дітей мають значіння досвідних допоміжних установ Соцвизу і то- му над ними треба запровадити певну сталу контроль з боку НКО. Тоді ж було доручено Управлінню соціального виховання разом з ЦКЛКСМУ та ЦВ дитячого компуку обгово- рити питання про роботу театрів для дітей і вивчити досвід їхньої роботи. Театр для дітей у своїй роботі виходить із завдань клас- сового виховання молодого покоління, а тому, й необхідно, навколо цього скупити гро- мадську думку.

Тимчасом, переглядаючи нашу періодичну пресу (не торкаючися спеціальної соціалістич- ної), рідко коли можна зустріти згадку про дитячий театр. Дві-три постанови на рік, пара рецензій на них—і все. І тому не дивно, коли у випадкових розмовах можна почути таке:

— Дитячий театр? Перший раз чую. Де це? А, на вулиці Свердлова, там, де колись було кіно?

Або іноді:

— Це Катерининський, де колись був Сар- матов?—де старий харків'янин заглиблюється в сиву давнину.

Цього, звичайно, не почуєте ні про Вер- зів, ні про Народний Театр, ні, тим паче, про улавлену оперету.

Тимчасом, дитячий театр вимагає особливо обережного відношення. Радянське суспіль- ство не має права не цікавитися тим, що дає нашим дітям театр, чи завжди його продукція відповідає тим завданням, що покладені на нього. Поруч відомого, соціалістичного керо- вництва потрібна й контроль широкого громад- ської думки, як і навколо театрів для дорос- лих. Адже ж коли до цих театрів іде глядач дорослий, з певними усталеними поглядами, з певними вимогами до театру, що зуміє ро- зібратися що сприйняти, а що відкинути, то безпосередній, чулий дитячий глядач може сприйняти без аналізу й те, що випадково проскочило нове соціалістичне керівництво та режисуру.

Ілюструємо це фактами. Минулого року театр закінчив свій сезон невдалою постаново- ю п'єси Дніпровського «Любов і дим», що була розрахована на дорослого глядача і зов- сьм не сприйнята глядачем дитиною. І ціл- ком правильно зробив театр, що згодом зняв зовсім цю п'єсу з репертуару. В цьому році театр відкрив свій сезон п'єсою Мамонтова «Хо», п'єсою, що мала на меті познайомити дітей міста з класовою боротьбою на селі. Мета добра й корисна. Але самий зміст п'єси викликає деякі сумніви бодай тих нашірних патронізуючих патологічного елементу, що є в п'єсі.

Спроба підвести під театр матеріальну базу, передавши його у відання управління видо- річних підприємств, інакше УВІ, була по- дуже влучною і ми цілком співчуваємо в цьому УВІ, що має у своєму віданні Наро- дний Театр, Музкомедію і Театр для дітей. Не кажучи вже про таке неприродне сполуче- ння, як Театр для дітей і оперета,—звичайно, УВІ центр своєї уваги скеровує на Народний Театр, бо на одному флангу має таку прибут- кову одиницю як оперета, а на другому—мало кому відомий, зовсім не «виграшний» театр для дітей. Звичайно, ми цим не хочемо за- кинути УВІ, що воно занедбає цей театр, але просто УВІ не має змоги давати йому потрібну увагу. Перебуваючи весь час в ор- ганах Наросвіти на річному бюджеті, дитячий театр з переходом до відання УВІ був пере- ведений, як і інші театри, на бюджет сезон- ний. Що сезонний бюджет негативно відби- вається на роботі театрів, свідчить уже те, що в цьому році УВІ перевело Народний Театр на річний бюджет. Через це театр має можливість зберегти протягом літа бодай ос- новні кадри своїх акторів. Дитячий же театр у цьому відношенні лишився на призволяще, і тому там дуже плинний склад акторів.

Звичайно, тут справа не в матеріальному становищі актора, а в безпосередній школі для роботи театру. Бо коли проблему підго- товки актора для дитячого театру ще не ста- вилось на чергу дня, то все ж таки трати для дитячої аудиторії це не зовсім те, що трати для аудиторії дорослих, бо не однаково реа- гують ці глядачі і на п'єсу, і на гру акторів. І от актор, що вже призивався до своєї дит- ячої аудиторії, по-весні часто їде з театру, а приходять зовсім новий актор, не знайомий зі своєю аудиторією. Це треба забувати і

би саниціватися цією справою взяв собі за труд ближче приглянутися, чим все живе й що робить український дитячий театр у Харкові, що покликаний робити не малої ваги роботу в шолі творення нової пролетарської аміетом, української формою — культури. Відчуває це не тільки що глядач-партієць з дорослих, що непароком якось загляне до цього театру, свідомі цього й робітники його. Можна більше сказати, — певно, ніде нема такого цілком справедливого незадоволення, як серед акторів цього театру, з приводу того, що наша преса, радянська, професійна, партійна, комсомольські організації до краю обмаль роблять для того, щоби поставити цей театр на належну височину так з боку якісно-технічного, як і в громадській оінії.

Якщо ми трохи, може, й загостро ставимо питання про деякі (досить важливі, одначе) недоречності в постановках (на цей раз тільки однієї п'єси) дитячого театру, що можуть справити не те враження на дітей, яке-б виконавці хотіли; як що ми звернули свою увагу лише на від'ємне, незгадавши жадним словом про позитивний доробок театру, то тільки виключно тому, що саме позитивні якості театру стоять на певній височині, саме тому, що роблячи вишні лиця, провадячи явві хлоп'ячі сценки, натякуючи на голову брудні лаптухи і старанно опрацьовуючи типаж, театр робить без сумніву значну мистецьку роботу. От і хотілося-би, щоби не створювалося неприємних пожит між аудієями й вмістю виконавців, організаторів та художників театру, його режисерського складу та громадською керисністю його постановок. А саме погрозу таких пожитів глядач відчуває з постановки «ХО».

Це, власне, й спонукало мене — не театралів, а фаху чи театрального критика, а просто-собоі глядача — забрати слово в цій важливій справі. Тим більше, що наші присяжні театральні критики саме на це не звернули необхідної уваги (див. рецензію Ю. Смолича в «Комуністі» від 1 листопада ц. р.).

М. МОТУЗКА.

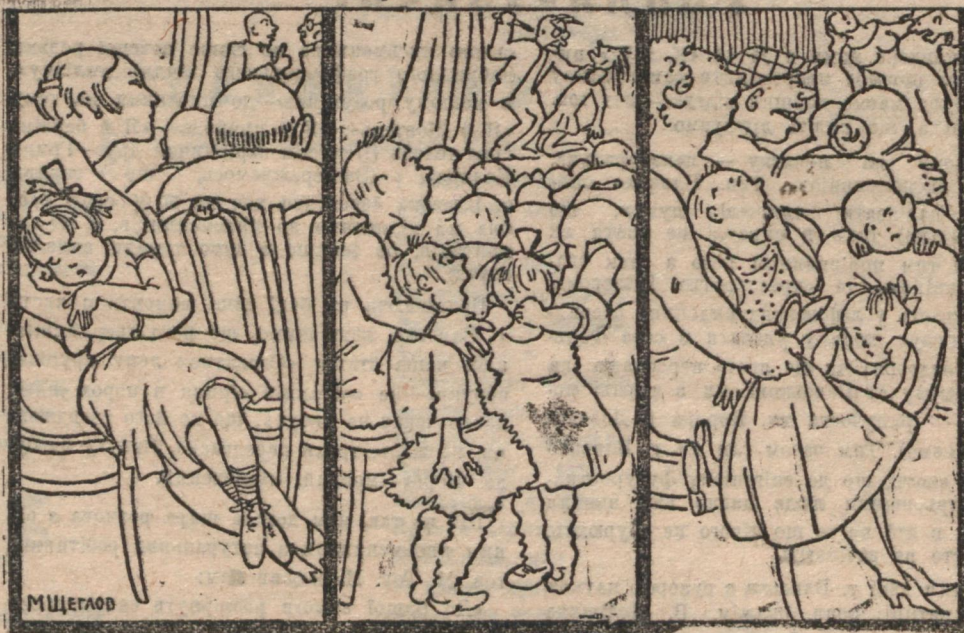
про специфічні сторони роботи театру, як ламання ансамблю, зміну виконавців тих або інших ролей торішніх вистав і зайвий час на підготовки нових виконавців цих ролей і т. інш.

Отже, організаційними висновками з вище сказаного, на нашу думку, має бути таке: Передати театри для дітей знову у відання органів Наросвіти, як досвідних допоміжних установ Соцвиху, бо театри для дітей не мають міцної матеріальної бази і можуть лишатися тільки придатком до міських одиниць, як у даному разі в УВН. Далі, перевести театри для дітей на річний бюджет, бо звідси випливає низка таких чинників: театр зберігає основні кадри акторів, вже призначених до своєї дитячої аудиторії, влітку театр може дати низку гастролів по Україні, бо, скажемо, діти донбасівських робітників мають таке ж право, бодай влітку, подивитись свій театр, як і діти харківських робітників. Нарешті, частину літнього сезону можна і треба використати для підготовчої роботи, щоб театр органічно ув'язаний з академічним життям, шкільним викривав свій сезон тоді, коли починається навчання по школах, а не спізніватися на 1—1½ місяці як тепер. І нарешті, скупити суспільну думку навколо театру чи то в вигляді художньої ради, чи в вигляді диспутів, більшого освітлення у широкій громадській обговорення і перегляду нових п'єс і т. ін.

Не все, на нашу думку, конче потрібне. Адже ж театр для дітей є не тільки культурним чинником, провідником культурних ідей, окрема ідея української пролетарської культури, а й засобом інтернаціонального виховання папшо майбутньої зміни.

М. Л—т.

Ілюстрації до статтів

1 дитина була в театрі...

«Х-о-о-о».

{ Батьки й діти на виставі.

Дайте вистави дитячих оперок — доволі халтур

(З приводу вистави для дітей «Золушка»)

Організація й зміцнення державних оперних театрів з де-далі більшим охопленням глядачів, що раніш годувалася виставами різних «оперних колективів», вибили з під тих колективів ґрунт і примусили їх або закрити лавочку, або втікти на глуху периферію — ген-ген подальше від конкуренції з державними театрами та суворих очей контрольних мистецьких органів та преси.

Заснований НКО пересувний оперний театр та де-далі ширша й інтенсивна кампанія за підвищення якості музичної роботи зліквідує «насадителів» музичної халтури й на периферії. В цьому немає сумніву, — справа лише в часі.

Але в роботі оперних театрів залишилася невеличка прогалина, що навіть у столиці дає змогу різним «сучкам» пролазити в неї й з'явитися з халтурки. Ця прогалина — у відсутності постановок дитячих оперок.

От факти.

Ще 1921 року небіжчик проф. П. І. Кравцов, що поклав чимало сил на просунення художньої музики в робітничі та школярські маси, організував «Державний дитячий оперний театр». Оперний дитячий театр організував певну аудиторію й створив попит на дитячу оперу, то після його закриття з'явилася сприятна подруга М. Л. Милославських, що скористалася з ситуації й організувало антрепризу — «Дитячий оперний театр за керівництвом М. Милославського», почавши спекулювати на виставах дитячих оперок. Один час подружжя було припинило, а це знову починає виявляти більшу акцію: наприкінці літнього сезону дає воно дві прикладні вистави («Красная шапочка» й «Онегурочка»), а оце відібрало — новий сезон «Золушкою».

Розрахунок «керівника театру» М. Милославського простий: 1) державний театр для дітей розраховано на підлітків, для малечі він не підходить; 2) обслуговує він головне організованого дитячого глядача; 3) п'єси тематично й ідеологічно ворожі ідеології печмансько-міщанських «папчоток і мамочок» («папчотки й мамочки» відпочивають од цієї ідеології-тематики на «Маринці» й «Ойльві!»); 4) оперний театр вистав для дітей та дитячих опер не дає. Крім того і дитячий театр і оперу українізовано. А звідси висновок: дай щось із назочок «добраго старого времени», дай їх руською мовою — і «блага ті будуть».

Сказати б інших оперок немає, так є. Та врешті «керівникові» опера як така не важка (в «Золушці» використано 1—2 номери з опери Абта, а решта вставні номери спіру й танків), важна стара назва, старий сюжет, з яким асоціюється старе виховання. Сюжет цей відповідно підфарбовується — «ідеологією»: фантастику замінюється «сном», король, принц, королевство перейменовується на «правителя», «вітязя», «правительство», вводиться вступна сценка з піонером та його

«ідеологічно-витриманою» мамою, що розповідає дитині про нашу «власть робітничу й крест'янську», після чого піонер з'являється й бачить у світі «Золушку». «Ідеологічна витриманість» доходить до того, що принц (такий ж принц, а не «вітязя»), знайшовши Золушку під дружній сміх зали патетично вигукує: «Тепер ми наведемо нову трудову жизнь». І починає П... наказом арештувати матуху Золушки й її дочок, а тоді сідають із Золушкою на трон і розважаються балетом та вибриками блазнів. (Трудова жизнь на 100%!).

Сором обіймає, коли чуєш притягнення в фіналі заповіту «Дедушки Ільича» й піонери «Будь готовий». Мимоволі хочеться по робкорівському вигукнути: «Репертком, Головліт, одгукніться».

Про виконання нічого й говорити. Трудова жизнь можливість існування в столиці те ще й на кону театру, де працює «Березіль», такої халтури, такого безпосереднього нахабства, з яким антрепренери Милославські роблять свої вистави, афішуючи їх участю оперних та драматичних артистів, а натомість випускаючи безталанних аматорів, а в балетних та хороших номерах використовуючи дітей. «Художність», постановки доходить до таких шедеврів: у середнь-вічного короля, чи то паш «правителя», танцюють «матльот» з папироками в зубах, гопака, «матрьошок» й ін.

Я думаю після сказаного ясно, що вистави «Дитячого оперного театру за керівництвом М. Милославського» (хто дозволив організації цього театру. Хто ним відав?), треба категорично заборонити або взяти під строгий контроль і не допускати їх без попереднього перегляду.

Разом з тим ставимо й інше питання. Вистави цього, пробачте театру, все таки притягають повну залу дітей. Значить попит на вистави для дітей молодшого віку є. Це ми бачимо й з одвідування великою кількістю дітей балетних вистав в опері (особливо денних). Чом же нічого не робиться для задоволення цього попиту. Адже, на наряді, скляканій відділом мистецтва для накреслення репертуару оперних театрів на поточний сезон, було запропоновано театром ввести дитячі опери («Коза-дереза» та «Зима й весна» — Лисенка, «Лисичка, котик і півник» — Стеценка, «Річка» — Сокольського й ін.). Де ж виконання цих постановок. А це ж легко виконати: оперні театри мають кадри молодяка, що виступає рідко, мають режисерів та диригентів теж не переобтяжених постановками, в Харк. опері.

Осудимо, що відділ мистецтва звичайно заходив до організації вистав дитячих опер та балетних вистав для дітей і поставив їх на належний художній рівень, винищили спекулятивну халтуру типу «Золушки».

ЮРІЙ ТКАЧЕНКО.

Гопля-звичаї

На поставлені нами в № 46 «Ж. і П.» питання про потребу запровадити самокритику в літературу маємо перший відгук — лист тов. Ол. Влизька, що нижче друкуємо.

В ньому на початку — ненатуральна, проблема експансивності. Тов. Влизько силкується пав'язати читачеві думку, що ми (Влизько) таки й справді не знаємо як обурений тим порівнянням його з «так званим Пушкіним», та «пресловутим Шілером». Що ж, участь у левістських виданнях очевидно зобов'язує людину удавати з себе Фальстафа, Поздирова чи ще якого персонажа (на вибір самому т. Влизькові, ми в справі по-ривань — рішучості т.т. Коряка й Долента не посідаємо). Тим часом сам же т. Влизько повинен знати, що до епігонізму футуристичної левістської людини давно вже звикли і вправи в ній не те що щікого не обурюють, а й просто не зачіпають.

Поза тим лист т. Влизька є суворою наукою нашій критиці: коли, скажім, В. Поліщука кінцеві-кінцем можна було назвати «Гомером нашої революції», без ризику впливати автора в огляді на його очевидну бездарність уже й у 1922 році, — то поводитись оттак неохайно в двадцятилітнім талановитим юнаком було — *wenigstens* — непростимим ляписом. Доводить це нема потреби: розклад неформованого творця — перед очима, і коли т. Влизько в найближчому часі не візьме себе в руки, не почне пильно працювати в рамках самокритики, то в нього — потенційного поета — буде лише «динамічний» Поліщук та й годі (як що видавництва в філантропічних почувань і шадалі робитимуть на льоху, поліції та осередді).

Віддавши дагину епігонізму «младих поетів» левістства, т. Влизько з уже більш природною експансивністю (тут її слід широко вітати) висловлюється за самокритику в літературі, за низову критику з боку читачьких мас, виявляючи цілком здорову огиду радян-

ського письменника до гірше печеної редки шабридлого графоманського «індивідуалізму», в нашому розумінні — до шисаліни на тему «Я й Жовтень», «Я й природа», «Я й берлінська зелень (!) та мій чарівничий друг — Гриць Коляда». (Застережусь, що заклик т. Влизька «зрестися хоч на 50% своєї особи» ми відносимо до письменників, а не до критиків, бо інакше з його тиради вийде глузд).

Полішаючи на боці інші моменти з листа т. Влизька, відзначимо, що його твердження, ніби наша стаття «Спекатися зепу кругової поруки» — це «останній сірник в порох, який давно чекає на вибух», що це його твердження, на жаль, трохи передчасне. Вибуху не буде. Порох — мокрий, підмочений.

Що це так, нам довела шира розмова з одним письменником з натуральних робітників, тов. М. Тов. М. заявив нам:

«До Вашої вимоги розгорнути самокритику в справах літератури треба поставитись дуже обережно. Для мене, наприклад, ясно, що коли тут застосувати справжню критику на 100%, то від нашої української пролетарської літератури майже нічого не залишиться. А цього тільки й треба українській буржуазній літературі, емігрантам; вони от уже одинадцять років товчуть, що ми ні до чого не здатні, і тепер наша самокритика дасть їм безліч козирів у руки».

Ледве чи можна знайти більш «лепове» формулювання кругової поруки в нашій літературі, ніж оце, з дозволу сказати, мірковання т. М.

Тут, посперядаючи повна зневіра в творчі сили пролетаріату. В той час, коли ми в своїй статті з притиском писали (як про загально-визнаний факт), що українська пролетарська література вже є, що наше літературне господарство розрослося, що час уже його раціона-

лізувати й почитати, що відтої чистішої нашої література тільки виграє, т. М. не вважався констатувати перебування її «в неіях» і обстоює й надалі протекціонізм кругової поруки. При тім — чого тільки варте мотивування! Тов. М. фактично визнає емігрантську літературу, робить її «ніжкою» і з огляду перед нею не-свідомо паплюжить наші досягнення, з «високостей» колишнього «академічного», «Олімпу», засуджуючи пролетарського читача на споживання «творчості» захищеного круговою порукою халтурщика й графомана. Однаково читатимеш, мовляв...

Тут мені притадується німецький афоризм:

До берлінського студента привізть земляк з провінції. Студент, звичайно, бере на себе роль ментора. От вони заходять у підземку і в тісноті вагона III класу провінціал насту-пає комусь на ногу, але зараз же просить вибачення: «Ach, entschuldigen sie, bitte!» На це ментор шепче йому на ухо: «Du, Narr! In der dritten Klasse brauchst du bloß „hopla“ sagen!» **)

Вдумайся тільки, читачу, в оце знамените «гопля», в оцю формулу ввічливості до пасажирів третьої класи!

Тов. М. їде «третьою класою», бере участь в українській пролетарській літературі. «Тов. М.! Ви, письменник і член громадської організації, чи вважаєте Ви, що графоман, літературний хуліган і садист не повинен сидіти в головах Вашої організації?». «Гопля, це нікому не шкодить». «Так Ви ж таким чином створюєте йому авторитет письменника і дозволяєте тріяти свідомість пролетаріата!» — «Гопля, що там його читач». — «Умійтеся, тов. М!» — «Гопля, третьою класою можна й у леді їздити».

*) Ах, вибачте, прошу.

**) Дурню! В третій класі тобі досить сказати «гопля»!

Переполох

М. Брацлав на Тульчинщині. Місто це давнє, як давня Україна Правобережна, як річка Пацовка, що повз руїни фортеці Брацлавської тече — а до річки Бугу вливається, як вулиця Голоушівка на валу фортеці тієї.

Давнє це місто, давні й люди заселяють його. Засновано воно щось на прикінці XII сторіччя «братами слави» — князями Каріотопичами, а потім воно підпадало під владу волохів, татарів, литви, поляків, турків, знову поляків, потім царів руських, потім Павла Скоропадського, потім Симона-воїна, а потім стало районним містом радянським.

Старе, словом, місто. І ярмарок, на який «пав я в ньому — теж старий. Як і за пра-виль-кавуни на возах, ковбаси та сало на брудних рундуках, фляки й варени в горш-ках, бублики вязками, калачі купками та горшками майдани цілі вкладено: як і ко-лись бродять отарами кози поміж возів, та свині в завулках за санітарів правлять, як і колись, снують поміж возів меткі «комер-санти» місцеві, що божаться, кленуться, ла-ються, лютують і присягаються за одного ша-га, за копійку, за пів-цибулі гнилої, за зубця часнику недостиглого...

— Трррр!

Зупиняємось.

Пригадую давнього приятеля реб. Лейбша :

— А, товариш Л. (реб. Лейбш назвав при-звичайне відомого українського журналіста). Чаше вам!..

— Що ви забули мене? — здивовано питаю.

— А разі ми не знаємо? — многозначно під-моргує він.

— Що знаєте?

— Що ви — Л. Ви так підписуєтесь у газеті!..

— Нічого подібного! В газетах, взагалі, я не працюю. А як що і друкую, то за власним моїм прізвиськом.

— Знаємо вас!.. — не вгавав Лейбш. — Ваш брат приїде, гляне суди-туди, черк-черк і на всю Україну пішло!..

— Запевняю вас, що Л. це — зовсім інша особа!..

Лейбша це не переконує, а його донька, що сиділа в кімнаті і слухала нашу розмову, встала, виходить і швидко біжить через ву-лицю.

За півгодини все місто знало, що з Хар-кова приїхав відомий журналіст Л. Л., сидить у Лейбша в хаті і їсть фаршировану

рибу, а ще за годину Лейбш ганяв з під вікна юрби хлопчиків, вулицею пройшов мі-ліціонер, безплатні крамничі та рундуки зачинилися, в трактирах продавали вироб-ництво тільки спиртотресту і жодний арма-ковий не міг дістати піде жодної чарки са-могону, в робюезді бухгалтери пильно пере-віряли баланси, з торгових рядів зникли не-репродавані «дефіцитного краму» і навіть у райвиконкомі всі притихли, ходили на-впівпинках і один одного питали:

— У вас як там все гаразд?

Вже потім мені казали, що голова райви-ку — до речі не кепський «хазяїн» району — міцно тер лоба і силкувався пригадати, де в районі не гаразд діється.

А я сидів у Лейбша, слухав його повідом-лення, що наробила моя присутність у місті і ламав голову над тим, кому могла прийти в голову божевільна думка зрушити з коліс одоманітне мирне життя брацлавчан, і яким чином це трапилось?

Нарешті я пригадав.

Щось років тому із два, проїжджаючи Брацлавщиною, я натрапився на одну істо-рію і документи про неї передав т. Л. В наслідок появилися фейлетон його «Погана історія», що бомбою розірвався на Тульчин-щині, далеко відчинивши тих, що в каламуті однієї справи так добре наробили.

Проте, спомад цей не заспокоїв мене. Я буквально тремтів.

— Що, — думав я, — як враз відчиняться дво-рі і до кімнати ввійде депутація з хлібом та сіллю?.. Що я їй скажу? Чим доведу, що я- тільки я?

Але в міру того, як смеркало, страх зникав і щойно засвітили ліхтарі, що кинули тінь на провулки, — я крадькома втік. Саме від незаробленої слави.

ЯК. НОВАЛЬЧУК.

Ну що ти скажеш про оттак-о, голля-стику в літературі?

Надто довго тревала практика кругової поруки і надто глибоко вкорінилася вона в наших літературних голля-звичах. Оздоровлення їх не піде з самих літературних кол. Мокрого пороку й бомба не підпалить. А прийде масовий читач-пролетар і виштовпе цей шорх просто на смітник. Тільки тоді зміється леп самопротекційному в письменницьких колах, загостриться чуття самоповаги у письменника, а одночасно й протест проти неохайності в стосунках з населенням «третьої класи», в першу чергу проти халтури й графоманства.

ЕВГ. КАСЯНЕНКО.

Р. С. листи т.т. М. Шульги-Шульженка та П. Голоти принесено до редакції після написання цієї статті.

Перший з них яскраво виказує механіку збирання підписів під поліщуківською літературною аферою. Спосіб в основі ще новий, хоч трохи й а модернізований: колись так, щоб устатуватись багатим поміщиком, скуповував мертві душі Чичиков, тепер же, щоб надбати літературно-громадського капіталу, їхні прізвища краде Поліщук. Проте, шарлатанство лишається шарлатанством.

Що ж до листа П. Голоти, то він мотивує свій відхід од «авангарду» (шарлатанства) міркуваннями відносно користі чи шкоди від літературних організацій взагалі. Ми не можемо поділити позиції П. Голоти. Що правда, літературні організації голля-звичай кругової поруки, але це їхня хибка, а кожну хибку можна виправити. І треба виправити, на те й самокритика.

Виступати за скасування літературних організацій взагалі—можна було б тільки тоді, коли б самокритика дала доста ділових моментів за скасування. А цього поки що не спостерігається.

Е. К.

Мечислав Гасно

Товаришу М. ЗАДОРЖНЬОМУ
присвячую

Голодівна

(З історії однієї польської в'язниці).

Коли серце прагне
Бур' змагань і шалу
Волі і простору
По грубесних шпалах
Мойого булого
Волі семафором
Вироста тюрма.
Чи не дивно брате,
Волі знаки—грати
Волі знаки—мури
І каземат?
А було би, було
Щоби серце чуло
У вогні й димі
Рев гармат.
Тільки ж серцю права
Не напише розум
В серці бо править
Свій закон.
І тому на розі
«Завтра» і «учора»
Взяла мене туга
У полон.
І в серпанку чорнім
Виростає адруге
Та до себе горне
Камера—друг.
Ось чому твій спогад
Гнівний і тривожний
Так переможно
В серце вгруз.
Взяла серце туга
Наче страга—друга
Знову на Волині
Лине зір.
Ось болоня ¹⁾ й замок
¹⁾ болоня—залізний ланка.

І тюрма навпроти
І блакитна смуга
— Стир.
Я іду з тобою
По забутих цілях ²⁾
Де в бою і з голодом
Та із з. в. с.
Загострилось кожного
Дороге лице.
Штучно вас годують
Зупа, кров і зуби
Ллються і я чую
Крик в коритори.
Я стискаю зуби
Я ламаю руки
Крик усе страшніший
Дикий крик розпуки
Крик росте.
Навіть з камер дальніх
З камер кримінальних
Навіть там обурення
Навіть там кипить.
І об двері нари
Стукають що-мить.
Знов прийшли до цілі
Взять Вас на тортури
Штучно годувати
Знову Вас прийшли.
Але сорок разом
Обнялися міцно
І один одного
Брати не дає.
Браття—сорок брати
Справа неможлива
У єднанні сила
Наша є.
²⁾ ціля—камера.

Українці за океаном

За океаном, на американській землі, живе сьогодні поверх півтора мільйонів українських робітників і селян. Найбільше в Сполучених Штатах північної Америки, бо близько мільйон, в Канаді до 350 тисяч, а решта припадає на інші країни південної Америки.

Найскучніші відомості маємо про життя українських поселенців в південній Америці, дебо в Аргентині і Бразилії. Досі та колонія жила під великим впливом помітства і троявляла дуже слабе життя. Тільки в останньому році вперше виступила група класово свідомого українського робітництва й селянства, що почала виривати трудові маси з-під помітсько-панського впливу. Але вже на початку діяльності цих піонерів класової свідомості було, по вимозі українських поміт і «пенколюбців» багатих плантаторів, заарештовано аргентинською владою, як небезпечних більшовиків. Всеж таки цим не вбило революційного руху серед українських трудових мас південної Америки. Він постійно, хоч дуже повільно росте, черпаючи моральну допомогу від українського організованого робітництва Сполучених Штатів і Канади.

В кожній країні американського суходолу, українські поселенці, звичайно найбільшою класовою свідомі, є членами комуністичних партій. Окрім цього, мають вони свої масові культурно-освітні організації та пресу на українській мові.

Українська колонія Сполучених Штатів — це переважно робітництво і дуже малий процент фармерства (селянства). В багатьох випадках українські поселенці підпадають ще впливам помітства та дрібної буржуазії, а

тільки класово свідоміша частина робітництва йде в пошу з організованим робітництвом цілої Америки в боротьбі з капіталізмом. «Союз Українських Робітничих Організацій», з центром в місті Нью-Йорку, об'єднує дрібні робітничі організації цілої країни і веде в масах культурно-освітню працю. Теж в Нью-Йорку є величезний власний будинок «Український Робітничий Дім» з театральною залю, бібліотекою, друкарнею, клубом і т. д. Кожного дня виходить величезний часопис «Українські Щоденні Вісті», журнал «Комуністичний Світ», та гумористичний двохтижневик «Сміх і Правда».

В сусідній із Сполученими Штатами країні, що є домінією Англії, себо в Канаді, українське робітництво й фармерство найкраще організоване. Поміняючи це, що свідоміші елементи є членами комуністичної партії Канади, існує велика масова культурно-освітня організація під назвою «Товариство Український Робітничо-Фармерський Дім», що має жіночу секцію і секцію молоді. Далі йде теж масова організація «Робітничо-Запозичене Товариство», що стає своїм членам в пригоді на випадок нещастя чи каліцтва, а після смерті члена, виплачує його рідним кількасот доларів. Ця організація, хоча молода ще, вже має поверх 7.500 членів по цілій Канаді і капіталу до 60.000 доларів.

«Товариство Український Робітничо-Фармерський Дім» (в скороченні ТУРФДім) має по цілій Канаді власних 63 будинки, що в них містяться філії товариства. Кожний будинок має бібліотеку та театральну залю. Всіх філій від Атлантичного до Тихого оке-

ану по Канаді, має ТУРФДім 91, окрім цього філій жіночої секції 46 і філій секції робітничо-фармерської молоді 44. Всього членства ТУРФДім має поверх 6 тисяч. Всіх драмгуртків при філіях ТУРФДім є 63, маюлінових і інших оркестр 59, хорів 59. Українських Робітничих Діточих Шкіл 45, з числом учнів поверх 2.000. Це приватні українські школи, що в них вчиться українська молодь української мови після навчання в англійських школах. Все майно ТУРФДім на 1 січня 1928 р. мало цінність в 620 тисяч 237 доларів і 61 цент, себо 1,242,474 карбованців. Всі будинки та й усе майно, придбано з добровільних пожертв українського організованого робітництва й фармерства Канади.

Українська більшовицька преса в Канаді теж доволі сильна. Тричі на тиждень виходить велика газета «Українські Робітничі Вісті», раз в тиждень велика газета «Фармерське Життя» виключно для фармерів-селян, два рази в місяць «Робітниця», журнал для трудового жіноцтва і раз в місяць журнал «Світ Молоді». Місячний тираж всіх чотирьох часописів—169 тисяч примірників, річний 2,028,000. Для прикладу, який річний тираж має кожний часопис окремо, подамо ось цей рахунок: «Українські Робітничі Вісті»—4,500,000, «Фармерське Життя»—249,000, «Робітниця»—180,000 і «Світ Молоді» — 43,300. Такого тиражу немає ні одне українське видавництво по всій американській землі. Всеж слід зазначити, що українська робітничо-фармерська преса в Канаді обдодана і вдержується виключно з передплат та добровільних пожертв читачів і читачок. Два рази на рік, в місяцях травні і листопаді, по всій Канаді, організоване робітництво й фармерство влаштовує театральні вистави, кон-

Кіно за релігію. Кіно проти релігії

Кіно у попіс. — А як у нас? — Спроба. — Чого нам треба?

(Замітки з приводу...)

В квітні цього року орган римського папи „Observatore Romano“, у зв'язку з тим, що на закордонних екранах появлявся «Панцерник-Потьомкин», писав ось що:

«Ні одна країна не використовує кіно-фільм, як засіб пропаганди так, як більшовицька Росія... На жаль ця сила (пропаганда) є в ворожих руках... Голі обдурювати себе: руський фільм є на надзвичайній висоті мистецтва. Але це робить його ще небезпечнішим... Ми повинні зі свого боку протиставити такий самий, високий своїм мистецтвом, фільм. У Франції і Італії вже зроблено цьому початок. Коли ми не будемо розвивати всіх наших сил у цьому напрямку далі, до того сил усіх націй, то незабаром буде вже пізно».

Релігійники, як творці й охоронці культури, потрібні для буржуазії, добре усвідомлюють собі те, що протидіяти революційній пропаганді через кіно-шлях за все їхня справа. Протиставити революційному фільмові фільм релігійний—обов'язок церкви. Вони й «вапляються».

Питанням релігійної пропаганди в художніх формах надається тепер у буржуазних країнах великого значення.

Кожен розуміє, чому так робиться і чому робиться ще якраз тепер. Опинитися на цьому тут нема рації. Створюється спеціальні товариства допомоги релігійному мистецтву, є різні об'єднання християнських діячів мистецтва (союзи християнських письменників, драматургів, артистів то-що). Створюється, нарешті, школи релігійного мистецтва. За центр тієї освітньої роботи править Міланський Інститут християнського мистецтва, шість років тому заснований теперішнім папою римським Пієм XI-м (тоді він ще був кардиналом). Вони недурно трулять про те, що відбувається відродження християнського мистецтва. Таке «відродження» — безсумнівний факт. Вистачить сказати, що нині потаємних містах, як Лондон, Париж, Берлін, Ві-

церти, містини, а то й збірки хата в хату за придбанням нових передплат для своєї преси і пресового фонду, це-то добровільних пожертв на утримання преси.

У власній, з модерними машинними друкарні, друкуються не лише газети і журнали, але й книжки наукового змісту, літературні твори та всякі інші друкарські роботи.

«Товариство Український Робітничо-Фармерський Дім» існує всього 10 років, але за цей час воно проробило велику роботу серед трудових мас. В останніх роках звернено велику увагу на фармерські (селянські) маси і в результаті, фармерство постійно організовується та стає класово свідомим і витриманим в боротьбі з капіталом. Праця не легка, коли звачити, що українське робітництво й фармерство матеріально не надто добре стоїть в Канаді і що недобитки шетлєрських доносів на всю роботу до канадської влади. Всеж це ще більше заохочує трудові маси до організації і з кожним роком відкриває їх від попівсько-буржуазних організацій, що запустили з давніх часів глибоко своє коріння в Канаді.

Назвичайно уважно слідкує українське робітництво й фармерство Канади за великим розвитком нового життя на Радянській Україні. Кожний Векраєвий Канадський З'їзд ТУРФДім, що відбувається щороку в центральному будинку у Вінніпезі, в провінції Манітоба, між іншим підсумовує теж і адобутки робітництва та селянства Радянської України, бере приклад з цієї великої праці, та завше щиро вітає уряд і цілий трудовий нарід Радянської України. Соціальна революція на Україні поклікала до життя ТУРФДім і дякуючи тільки їй, ця організація розвинулася до широких розмірів і швидко розвивається далі.

М. ІРЧАН,

м. Вінніпег, Канада, 1928 р.

день (не кажучи вже про провінції) ставиться на театральних шмостях витягнуті на світло денне середньовічні релігійні містерії.

Але, безперечно найбільші успіхи мають релігійники на ниві кіно-справи. Попівство провадить не лише ідеологічну роботу в діяльності кіна. Воно захоплює під свій вплив фірми, що продукують кіно-фільми. Мюнхенське товариство «Лео» цілком католицьке. Керівник цього товариства—доктор Ернст Голоуве в інтернаціональному католицькому кіно-центрі (Office catholique international du cinema provisoire), установленому на інтернаціональному католицькому кіно-конгресі, що відбувся на початку цього року в Гаазі. Цей конгрес, скликаний з ініціативи інтернаціонального об'єднання союзів католицьких жінок, накреслив, зокрема, створити національні кіно-комітети по всіх країнах. Національні комітети повинні провадити роботу над об'єднанням кінематографічних підприємств на релігійній платформі, що її опрацював Гаазький конгрес. Ця платформа полягає в організації роботи над створенням релігійних кіно-сценаріїв, в організації співробітництва між фірмами, щоб уникнути дублювання тем. Вона ставить собі за завдання протистояти, зокрема бойкотувати ті фірми й кіно-фільми, що не задовольняють релігійних вимог, організувати реклами в пресі, призначувати релігійне кіно в школах й, нарешті, встановлювати принципи для цензурних норм.

Цей конгрес дав безперечний стимул до дуже пожвавленої діяльності попівства в діяльності кіна.

У Фрайбурзі розпочав свою роботу національний швейцарський католицький кіно-комітет.

В Італії національний кіно-комітет виник у квітні ц. р. при «Секретаріаті моральних справ при Головному Комітеті Католицької Акції». Цей комітет висуває, як своє гасло: «перемогти капський фільм добрим». Комітет ставить собі за ціль «допомагати всіма способами «добрим» фільмам, суворо чистити ті, що є «злі», закладати кіно-театри для демонстрації релігійних фільмів, пропагувати релігійний фільм у масах, попереджати молодь перед небезпечними фільмами, допомагати релігійним організаціям добирати й показувати належні кіно-фільми». Ще раніше в Італії (при кінці минулого року) зорганізувався консорціум із осіб і організацій, зацікавлених у так званих «виховних» фільмах. Консорціум є під впливом релігійних організацій.

Кіно-комітет з аналогічними завданнями утворився в цьому році в Німеччині (Кельн). Цей же комітет намітив цілу програму відносно фільмів, що говорять. Їх призначається обслуговувати «члени католицьких професорів». Перший фільм цієї серії присвячено історії та висвітленню нинішньої роботи союзу будівників під назвою «Люде будівництва». Фільм, що пропагує ідею християнської споживчої кооперації, вже випущено.

Французький кіно-комітет працює під проводом відомого своїми антирадянськими та анти-комуністичними погромними виступами, кардинала Дюбуа і під головуванням настоятеля паризького собору матери божої — Едмонда Лютіля. Уже до паски цього року комітет мав 50 програм, що їх він розіслав по кіно-екранах. Церковне управління у Франції ставить собі завдання утворити в кожній парафії парафіальне кіно. На це збирають кошти серед населення. На думку католицької церкви, ці збори проходять дуже успішно. За короткий час було зібрано на цю справу півмільона франків. Стараннями єпископа Анжєрського ще в грудні 1927 року створено зі значним капіталом католицьких підприємців кіно-ательє, установлене за останнім словом техніки. В Тулузі недавно відбулася виробнича нарада в релігійній кіно-справі. І, нарешті, в середині жовтня ц. р.

відбувся перший французький національний кіно-конгрес, що визначив єдину програму роботи для релігійників усієї Франції в царині...

Під проводом єпископа Мехельського йде підготовча робота до організації католицької кіно-індустрії в Бельгії.

В Австрії, в Відні при католицькому «Будівничому Освіті» кіно-відділ установив свої екрани, що їх число на кінець цього року повинно дійти до 30.

В Іспанії в цьому році перший національний кіно-конгрес пройшов цілком під проводом попівщини.

І так далі,—в усіх буржуазних країнах іде інтенсивна робота над утворенням релігійного кіна. За всіма ознаками ця робота в своїй інтенсивності зростає. В усякому разі підприємницькі капіталістичні кола і буржуазні уряди зараз дуже охочі розглядати втручання попів у кіно-справу, як позитивне для себе явище. З офіційного боку боротьба з будь-яким виявленням прогресивного духу в нинішній кінематографії в буржуазних країнах провадиться тепер під гаслом «морального» рівня кіно-фільмів. Щоб здійснити це гасло, консолідується з попівщиною і капіталісти кіно-справи і уряди. Керівник австрійського католицизму — кардинал Піфль у публічному виступі заявив: «ми повинні вітати кіно-підприємств, що останнім часом сумлінно зрозуміли своє завдання і не забувають цілей освіти та виховання народу». Президент Н. Ю. Йоркського Metro Goldwyn-Meyer Company* ціл найбільшої кіно-організації світу створює федерацію, що має намір виключити «усі морально шкідливі принципи в кіно-продукції і «морально-уразливі сцени в фільмах». А представників релігійних організацій включають до складу державних цензурних комісій в справі кіна, як це, наприклад, зараз робиться в Голландії, де за новим законом делегати католицької і реформатської церкви входять у таку комісію нарівні з делегатами від головних політичних партій. Там, де релігійникам не щастить накласти лапу на будь-який небажаний їм фільм в урядовому порядку влаштовуються протести підчас кіно-сеансів у театрах, організується кампанія походу проти таких фільмів у релігійній, загальній та кіно-пресі. Між іншим, майже всі релігійні кіно-організації видають свої кіно-журнали і газети.

Ми не маємо цілком повних даних про кількість випущених останнім часом релігійних кіно-фільмів. Однак, за всіма даними ця кількість уже зараз досить велика. В Америці під режисурою Б. Деміля зроблено торік фільми «Десять заповідей» і «Цар царів». За свідками преси, в тім числі і не релігійної, фільм «Цар царів»—вір в технічного боку не аби який. Вартість постановки—3 міль. доларів. Зняття тривало 6 місяців. Зміст фільму—життя Ісуса Христа від рідва до вшестя. Постановники використали всі засоби, щоб у глядача фільму викликати найдуже релігійне почуття. Коли розп'ятий на хресті Христос каже «звершилось», земля починає трясись, гори розколюються, блискавки прорізують небо, зависі хмарів роздираються зори до низу... психологічне напруження у глядача такими кроками утворюється надзвичайне.

Другий найвидатніший релігійний фільм, що, появився на початку минулого року, це — «Святий Франциск» італійського виробництва за відомим романом Дюренсена. Після перегляду фільму, що відбувся в присутності королівської родини і фашистського уряду, фільм офіційно визнано за національний італійський фільм. Брав участь у постановці фільму 2000 чол. і 5000 кавалеристів флорентійської залоги. Показує він життя святого Франциска Ассизького і відтворює середньовічний Ассіз в усіма його тодішніми особливостями. Ролі виконували представники флорентійської аристократії.

У Франції знято великий кіно-фільм «Жана д'Арк». Паризька фірма «Кредо-фільм» у цьому році випустила той фільм:

«Я каюсь», «Чудо в Турні» і «Чудо св. Терезії». Кельнське т-во Нейланд ставить фільм «Поширення християнства від Христа до наших днів». В Швейцарії з'явився фільм, що показує діяльність християнської місії в Абисинії. Відома книга інших фільмів, що також показують практичну діяльність сучасної церкви. Фламандська католицька театральна громада ставить фільм за романом Тімермана «Дитина Ісуса у Фландрії». Зараз по німецьких екранах іде кілька релігійних фільмів німецького виробу, в тім числі такі досить відомі, як «Країна під хрестом», «Дитячі душі обвинувачують вас» (виріб мюнхенського «Лео»), і фільм «Піютер». Через цей останній католицька і лютеранська церкви дуже поєдналися поміж собою: католики образилися за тенденційність, з якою, на їхню думку, показано у фільмі часи реформації. Нарешті, за відомостями, нами ще неперевіреними, американський трест релігійних кіно-фільмів намітив план виготовлення нових релігійних фільмів на 200 мільйонів доларів, причому фільми ці вже повинні говорити. Щоб зазняти біблійські фільми з цієї серії, з Н'ю-Йорку до Палестини поїде спеціальна експедиція. Перший фільм зватиметься «Авель—пастух Едему». Його буде зазнято на тому самому місці, де за біблією був рай».

О це так стоїть кіно-справа у буржуазно-помієвського блоку.

Д. ІГНАТЮК.

(Далі буде).

Цікавий почин

В інституті Тараса Шевченка 26-ХІ відбулося засідання комісії сучасної літератури з участю аспірантів і наукових робітників катедри літературознавства і кабінета радянської літератури, присвячене докладові П. Панча на тему Як я писав «Голубі ешелони».

П. Панч познайомив аудиторію з тими матеріалами, що на підставі їх утворено повість, показав основні літературні прийоми, вставні новели і мету кожної, дав характеристику типажу героїв повісті та з'ясував основну її установку.

Жваві дискусії виникли навколо оцінки прийому мариння, рідко зрозумілою читачами й критиками. Дехто зауважував потребу більше підкреслити характер мариння, інший читач П частину повісті вважає за реалістичну, не помічає бреду Лець-Отаманова, а згідні не задовольняється повістю, не розуміє її.

Хоча доклад і дискусії заняли чимало часу, інтерес до питання був великий.

Надалі намічено доклад Ан. Головки, П. Тичини, М. Хвильового й інших.

М. Б.

Проти шерсти

А де ж смерть поділась?

ДВУ нещодавно випустило окремою книжкою твір Павла Іванова «Партизанова смерть».

Росповідається тут кілька моментів з часів боротьби з білими, подано їх картинно, часом надто натуралістично, повнотою дотримуючись колорита лайки, гострих виразів і брутальних сцен.

Героїв в оповіданні два: Роман—колишній комісар, а шийні робфаківець і Омелько Кушнір—партизан з Романового загону, що про нього Роман увесь час розповідає. Автор («я») слухає і лише іноді вставляє свої зауваження, чи то знехотя, веде дискусію про романтику.

Назва твору зрозуміла. Читач увесь час чекає тої смерті, переносячи очі з Романа на Кушніра і навпаки. Ось уже 63 стор. Скоро смерть буде. Але автор біжить до Романа, б'є його наганом саме в той момент, коли той після невдалого пострілу в себе хотів повіситись. А через кілька днів Роман в Криму, пише листи авторові. Так само живий і Кушнір, цигарки продає.

Смерти немає.

В чому річ? Цю загадку вдалося розв'язати випадково: в альманахові «Валіте» єсть таке саме оповідання П. Іванова. Перечитавши його, видно повну подібність, крім кінця. Мабуть ставши більш гуманним, автор вирішив не доводити свого героя до самогубства (в Альманахові Роман таки стріляється на смерть), а відправив його на курорт. Чудесно. Радіємо за Романа й за автора.

Але чому ж назву не змінено? Коли вона відповідала оповіданню в першій редакції, то тепер вона ні до чого.

Що це? Неуважність, недогляд чи загалом теорія «як би ж знаття?».

Хвесько Андибер.

Врегулювання екскурсійної справи

Щорічні екскурсії, що їх організують студпрофорганізації в зимні й літні канікули до Москви і Ленінграду для ознайомлення студентства з промисловістю, музеями та культурним життям цих центрів нашого Союзу, мають ще й досі неорганізований характер. Безсистемність послілки студентів в екскурсію гальмує роботу МБ і ЛБ Пролетстуду по їх прийому.

Щоб позбутися цього надалі ЦБПС при ВЦРПС пропонує керуватись надалі в цій справі такими правилами: всі заявки на послілку екскурсій до Москви і Ленінграду слід надсилати через Губ. Окр. Бюро пролетстуду безпосередньо до МБ і ЛБ Пролетстуду. Ніякі заявки, що надходять від вузів і технікумів безпосередньо до МБ і ЛБ не розглядатимуться. До одержання відповідей на заявки не дозволити випадів екскурсій. Розраховувати на одержання грошової допомоги в ЦБПС, МБ і ЛБ екскурсій не повинні.

Заявки на екскурсії повинні надходити для зимових екскурсій не пізніше 1 грудня і для літніх—не пізніше 1 травня. В заявках слід зазначати назву факультета, кількість екскурсантів і зазначений час прибуття і час перебування. Екскурсантів одиночок не надсилати.

Екскурсантам, зареєстрованим в МБ чи ЛБ надаватимуться такі пільги: туртожиток по 15 коп. з чоловіка на добу, обід—32 коп., безплатне відвідування музеїв, пільгові і безплатні трамвайні талони та пільгові квитки на театри і кіно.

Листи до редакції

Вельмишансний тов. Редакторе!

Не сумуйте надрукувати цього мого листа. В додаткові до «Вістей ВУЦВКУ» — «Культури й побуту» вміщено статтю Е. Касяненка, в якій говориться, що мікропомазує вилізків на Пушкіних і глухо і смішно.

Совершенноная правда.

Непогоджуючися з суфіксом мого прізвища (бо порівнювано з так званним Пушкіним, а також пресловутим Шілером—самого мене) все ж таки мушу дати кілька пояснень на користь автора статті, якого по оуті наче-б то трохи спростую.

Це парадокс, але факт.

Свій славнозвісний дитирамб Елизаві Коряк написав—дізнавшись про мою смерть—у вигляді некролога («Комуніст» 2 серпня 27 р.) і тому можна вибачити старічку.

Це в нього трохи пом'якшало.

Такий він сердобольний.

Бахнув старічок про так званого Пушкіна, бо про мертвого (Влизька) або все, або нічого.

Але я в небижника не подався і старічка В. Коряка підвів.

А втім—він мене ще більше.

Отже я йому хочу віддячити і визнаю його від мінні молодим Мерінгом, або, по впадоби, нівітним Львовим—Рогачевським.

На цьому ві старічком і покінчено.

На багато шоганіша справа з Доленгом, що в передмові до другої збірки моїх поезій назвав мене молодим Шілером в імені редакції.

Тут можна зазначити, що старічки працюють не на всі сто.

Аджеж не заповнено вакантури Гете, Гайне, Тіка, Клопштоків і всієї швабської школи.

Що до впливу загаданих рекомендаційних компромітацій на мою-ж таки особу, то всі літератори Києва можуть свідчити, як я нервувався з несподіваних телеграфічних восторгів солідних укр. людей.

Стаття тов. Е. Касяненка останній сірник в порох, який давно чекає на вибух.

Я теж за розгорнення самокритики, я проти Гомерівських масштабів в словесних розвозах критики, і коли я пишу в 11 річницю Жовтня:

— «Геть

вручистий

промов декорум!»

я маю на увазі всі діялки культури. Товариші, складіть татуня на язик.

Зречіться хоч частини, хоч 50% своєї осо-

би, але дайте конкретного пивнта власного виробу до загальної радянської машини, замість дитирамбів.

Я шерший висловлююся про своїх хвалителів, як про своїх найбільших ворогів.

І я хочу заглядати оком письменника не в відділ захоплених рецензій будь якого друкованого органу, а в відомості про шкалу проходів мого твору в читачську масу.

Там-бо ховається, або найкращий дитирамб, або,—або всі мої хвалені й поштіві дипломи ні к чорту мені не потрібні!

З лашаню ОЛ. Влизько.

26—X р. п. р. XII.

Ш. т. Редакторе!

У вашій газеті «Вісті» в № 44 «Культура і Побут» було вміщено статтю під назвою «Волячка». В цій статті разом з прізвищем Валер'яна Поліщука було моє прізвище.

Я гадаю, що редакція думала, що я—М. Шульга-Шульженко—маю якесь відношення до літ. орган. «Авангард». Сповідую громадськість, що я ніколи не належав до цієї ганебної організації задержуватих «шпигонів»,—неманських та куркульських синків, на чолі якої є колишній петлюрівець В. Поліщук. Отже, вміщаючи цього листа, прошу ніколи не вписувати моє прізвище в ті статті, де згадується «Авангард» або добродій Поліщук. Нахобне вміщення мого прізвища в бюлетені «Авангард»—це є лише особиста вихватка вождів цього авантюрного угруповання. Не дивно, що він пришив до себе небижника Віктора Яригу, записавши його після смерті в лідери «Авангарду». Нічого смішно, як Ярина, так і я з літ. ботемою Поліщука не мали. Та я живий і голосно заявляю про це.

З прив. М. Шульга-Шульженко.

1928 рік 27-ХІ, м. Харків.

Прошу надрукувати таке:

Я давно вийшов із літературки «Молодіжк». Зараз виходжу з «Авангарду» й надалі не маю на увазі вступати в будь-яку літературну організацію. Вважаю, що продукція письменника не кращає й ідеологія не міняється від того, що він є членом якоїсь літературки. Ми дуже заважаємо уваги літературним, які ворогуючи поміж собою, утворюють балакавини. Нам потрібні не організації, а письменники.

Петро Голова.

30-ХІ—28 р.

Нові книжки та журнали

ДУКИН МИКОЛА. Матіола. Оповідання «Плужанин», стор. 76, тир. 4.000. Ц. 40 коп.

«Хвилюваний для мене палто урочистий...» — сіречний чатовий аванпостів третього фронту, в глухий слобідці, що за Бутівським степом» (31 стор.).

Наведемо уривком можна характеризувати всю збірку молодого письменника. «На глухих шляху» — Хвилюваний — літературне джерело збірки. Ті ж сірі, непомітні герої її дні «летять журавлиною сграєю — сірі й одноманітні» (45); «Були він такий і не такий, як і вчора, як були й будуть тисячі таких само днів, одноманітних своєю різноманітністю» (10); Кінцівки: «невже справді революція... це сіречні будні у Байдацькій школі...» (стор. 8, 17).

Багато й у тематиці примітивно-схематичного: Агнія Амнемоподістова — «примітивна людина, що любить шопанізувати» (гніз старій вчительки, відданої справі), божевільна вчителька, що для неї старі книжки краді за теперішні. «В них були ять і твердий знак» (45 стор.). По далеких вулках живуть Дукінові герої (але не всі вони глухі до сучасного життя: одні прагнуть зрозуміти це нове, навіть скептичний філософ пнється до нового. Героїне творять непомітні «муралі» революції. Матіола — «ця квітка мусить стати вашою емблемою» — ви живете тим, що переживаєте вночі опомини (спомини на минуле А. Я.), але помилково думаєте, що живете своїми трудовими буднями. Колись ви не зрозумієте, та вже тієї надлюдської енергії, що ви викладаєте в вашу роботу, буде замало для того, аби від неї відірватися (стор. 21).

Минуле пам'ятне новому вчителю й «колега» — білий ніколи не стане за товариша інвалідів Червоної Армії («Колега»).

В класі з першокурниками, запровадження дисципліни серед учнів, учні-піонери в оточенні старого катного побуту, сельбуд, радіо, як освітній фактор, — шкільні проблеми вчительства, накреслив автор. Тільки накреслив: самого бажання без теоретичних підвалин не досить розв'язати ці питання.

Примітивна людина — Агнія Амнемоподістова проривається і в автора: «дивлюся, як він п'є свою чарку горілки й весело розповідає про те, як пускали «його» доми» (8 от.) дотепи: «життя поставило мене перед сумною дилемою: псувати перші собі з двоюглыми або з четвероногими тваринами» (ст. 19).

Примітивний схематизм і в тинах: Топорков — залізний, відважний комуніст, Подумисок — волосний писар, Врунька — замрійний юнак. Надмірний героїзм: «доказом було розчавлене залізним Бурлаєвим кулаком обличчя лейтенантине й безладні шострілі в темряву» (69).

Примітивний і п'яниця: «Радіо, радіо. Ти ти не грай. Ти мені скажи, за що ми свою кров проливали» (70 ст.).

Примітивізм опричинився до останнього оповідання «Фортуна», що ніяк не стоїть вище за звичайні «професійні» анекдоти.

Куркуль («На аванпостах») відзначаючи темряву, вбивство учителя в селі — погордливе заязля «хазяйська сторона». Згадується, як в білках поганський джюра механічно визнає свого паря: «собачий сніг».

Найкраще місце — лист вчителя з «На аванпостах» це гумористичне обарвлення побуту переходить в galgenhumor (гумор шибеника).

Спрощення, схематизм молодому письменникові можна б і пробачити та, на жаль, книжка вчительського життя й для вчителів грохоту написанна. Моли це не наслідок коректорських недоглядів (книжку з технічних причин друковано в Олександрії), то велику відповідальність треба шокласти й на автора.

Правовисні шотилки: йдучи, архиз, сільської, «завкранницею», «волосний», «зпачку» — то що. Русизми та діалектичні форми: «оджко», «діло не клеїлося», «заміщати вчи-

тельку», «ходімте», «молодість не в молодість стала», «урок» (в значенні година, лекція), «лю натурі» та інші.

Недоробленість стилю визначається, впадмірому вживанні «адже ж» «давноминулого часу», та «аби» замість «щоб», свідомі перекручування слів: придилаг, шіванерзал.

Радянське вчительство прочитає, хай не востім вдалу, але шершу про себе книжку.

А. Ярмоленко.

Н. Н. ПИКСАНОВ. «Областные культурные гнезда». ГИЗ. М. Л. 1928 г.

Істориків літератури, як української так і російської не можна не звернути уваги на цю книжку, що вийшла із скромним підзаголовком «історико-краєведного семінара».

Ідея «Культурних гнізд» сама по собі дуже цікава. Культурним гніздом автор називає органічне об'єднання певних культурних явищ і діячів, ці «гнізда» (справа йде про дореволюційну добу) мають свої спірні пункти — гурток, театр, бібліотеку тощо. Аналіз таких культурних гнізд Піксанов пропонує молодим дослідникам робити в різних «вертикалях» і «горизонталах», подаючи для цього умотивовані й докладні вказівки. Таке з'ясування допомагає зрозуміти характер літератури й особу письменника.

Маштаб, що його взяв в своїй книжці Піксанов — великий: Ярославль і Київ, — Одеса і Самара, — Сибір і Воронеж тощо. Майже третину всієї книжки присвячено українським темам. Оця тематика, а також загальні настановлення автора викликають найбільший інтерес.

«Великая русская революция произвела изумительный по смелости и размаху опыт с расчленением прежней деспотии на составные части и с созданием на ее месте Союза — республик и автономных областей» каже Піксанов і далі: «комельні і політичний опыт потому и оказался прочным, что он опирался на реальные основы самой жизни и истории» (ст. 13—14).

Піксанов оголошує рішучу боротьбу центральським тенденціям науково-історичної думки, що й досі їх не одкинули старі спеці.

«Наша историческая мысль должна энергично произвести районирование старой культуры» (ст. 59). Ця робота на думку Піксанова повинна уточнити й диференціювати історико-літературні поняття й схеми. Осві теоретичні твердження Піксанов підтримує й конкретизує, виготовивши теми для розробки

(їх понад 60) подаючи в своєму вступі загальну характеристику гнізда, теми і бібліографію. Для нас цікаві такі теми як от: «Українское культурное влияние в Великороссии во второй пол. XVIII в.».

«Гидеев и украинство», «Украинский сказ в великорусской беллетристике», «Борьба за украинскую культуру в царской России», «Миргород литературный и исторический» і т. інше. Де-кому з старих істориків російської літератури не завадить ознайомитися з цими поправками до старих звичайних схем, молодим українським культурникам, слухачам українських курсів студентству й вчительству книжка може стати у великій пригоді своєю цікавою тематикою і непогано складеною бібліографією.

В. М.—ВА.

І. ХОЛОДНИЙ. Перша допомога. Книжка для гуртків та курсів. Вид-во «Наукова думка». Ціна 2 карб. 30 коп.

Нині, коли військовізація та всі допоміжні дисципліни стоять в центрі уваги громадської думки — вся література в цій галузі має велике значіння. Ми маємо дуже мало книжок, що висвітлювали б в популярній формі, доступній масі, основні поняття про життя організму, про його захворювання, та про те як допомогти йому підчас нещастя. Тому ця книжка має особливе значіння.

Вона має дев'ять розділів: розділ перший: Загальні поняття про будову та життя людського тіла. Розділ другий: Основи загальної гігієни та санітарії. Розділ третій: Загальні поняття про хвороби. Розділ четвертий: Загальні хвороби. Розділ п'ятий: Дезинфекція, та дезинсекція. Розділ шостий: Догляд за хворим та пораненим. Розділ сьомий: Найголовніші способи подавати першу допомогу за нещасними випадків. Розділ восьмий: Отруйні речовини, вживані для воєнних потреб. Розділ дев'ятий: Організація охорони здоров'я в спільні радянських республік.

Всі ці матеріали обгрунтовані сесантими науковими даними і дають можливість використати цю книжку не лише для гуртків першої допомоги, але ж і для переведення відповідних курсів.

В. Блях.

Шахи й шашки

Партія № 18

Початок ферзевого пішака

Едіграно 10 жовтня ц. р. на міжнародному турнірі у Берліні.

Білі — А. Рубінштейн, (Польща)

Чорні — А. Німцович, (Данія)

1. d2—d4	K g8—f6	23. C e1—b2	K f3—g6
2. c2—c4	e7—e6	24. T b1—d1	a4 : b3
3. K b1—c3	C f8—b4	25. a2 : b3	T a8—a7
4. Ф d1—c2	d7—d5	26. T d1—e1	T e8 : e1
5. e2—e3	c7—c5	27. T f1 : e1	K g6—f8
6. C f1—d3	K b8—c6	28. C b2 : f6!	Ф d8 : f6
7. K g1—e2	e6—e5	29. K g3—e4	Ф f6—h6
8. d4—d5	C b4 : c3+	30. f4—f5!	T a7—a3
9. Ф c2 : c3	K c6—e7	31. T e1—b1	T a3—a6
10. Ф c3—c2	0—0	32. g2—g4!	f7—f6
11. 0—0	K e7—g6	33. Kph2—g3	C d7—e8
12. K e2—g3	T f8—e8	34. T b1—e1!	C c8—b7!
13. f2—f3!	C c8—d7	35. Ф f2—e2!	K f8—d7
14. C e1—d2	a7—a7	36. K e4 : d6!	T a6 : d6
15. h2—h3	b7—b5	37. Ф e2—e8+	K d7—f3
16. b3—b5	Ф d8—b5	38. T e1—c7	g7—g6
17. Kpg1—h2	a8—a5	39. Ф e8—f7+	Kpg3—h8
18. T a1—b1	b5—b4	40. T e7—e8	T d6—d8
19. f3—f4	e5 : f4	41. Ф f7 : f6+	Kph3—g9
20. e3 : f4	K g8—f8	42. Ф f6—e6+	Kpg8—g7
21. C d2—c1	Ф b6—d3	43. f5—f6+	чорні здалися
22. Ф c2—f2!	a5—a4		

— За редакцією —
І. Л. Янушпольського

1 грудня 1928 р.

ХРОНІКА

На Всесоюз. турнірі Хеміків у Москві Нірілов (Харків) зайняв 2-е місце і Порт (Х—в) 5-е.

На Всесоюз. турнірі гірників 1-й приз виграв Егоров (Україна). Бененсон (Х—в) поділив 3, 4 і 5-е місце.